VERWEY-JONKER Instituut

Duaal programma voor werken en leren voor statushouders in Boxtel en Best

Evaluatie TaalDoen

Marjan de Gruijter
Jolanda Asmoredjo
Ruth Yohannes

Met medewerking van:
Emma Zwerus

Utrecht, november 2020

Inhoudsopgave

Conclusies en aanbevelingen 4

1. Inleiding 9
1.1. Achtergrond 9
1.2. Onderzoeksaanpak 10
1.3 Leeswijzer 11

2. Het programma 12
2.1. Aanleiding en doelstelling 12
2.2. Beschrijving van het programma 12
2.3. TaalDoen groepen 14

3. Resultaten 16
3.1. Resultaten deelnemers 16
3.2. Kwalitatieve resultaten 18

4. Werking 22
4.1. Wat werkt goed? 22
4.2. Wat kan beter? 26
4.3. Werkzame elementen 30

Conclusies en aanbevelingen

Het nieuwe inburgeringsstelsel gaat op 1 juli 2021 in. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ondersteunt gemeenten bij de voorbereiding op de nieuwe wet, onder andere door het organiseren van een pilotprogramma. Binnen dit pilotprogramma is het mogelijk om lopende initiatieven te evalueren. Eén zo'n initiatief is het duale programma TaalDoen voor statushouders in Boxtel en Best. Hieronder presenteren we de conclusies uit het evaluatieonderzoek. We reflecteren op de resultaten en effecten van het programma. We formuleren aanbevelingen voor betrokken

De gemeenten Best en Boxtel hebben de gemeenschappelijke visie dat zij alle statushouders zo snel mogelijk, maar op een voor hun passende manier, willen laten inburgeren in de (lokale) samenleving. Omdat er voor statushouders met een lage leerbaarheid en/of analfabetisme onvoldoende passend aanbod bestond, heeft het regionale ontwikkelbedrijf WSD samen met de gemeenten TaalDoen ontwikkeld, een programma dat statushouders in staat stelt om gecombineerd te werken aan taal en werk. De doelstelling van dit programma is de instroom van inburgeraars in zo regulier mogelijk werk en het behalen van het inburgeringsexamen.

Het traject bestaat uit drie modules:

1. Er zijn taallessen, waarin met alledaags taalgebruik wordt aangesloten op de belevingswereld van de deelnemers.
2. Na enige weken taalles krijgen deelnemers in groepsverband een reeks van 26 workshops aangeboden, die overkoepelend gaan over kennis van de Nederlandse maatschappij, psychosociaal Nederland en Nederland in de praktijk.
3. Voortbouwend op de taallessen doen deelnemers tot slot lokale taalstages om hen te activeren en hen te helpen bij de ontwikkeling van de praktische (vak)taal- en werkvaardigheden. Zij krijgen daarbij een taalbuddy op de werkvloer.

De deelnemers worden begeleid door een trajectconsulent van TaalDoen. Er zijn diverse partijen betrokken bij TaalDoen. Naast de ontwikkelaar en uitvoerder WSD zijn dit de gemeenten Boxtel en Best, VluchtelingenWerk Zuid-Nederland, Osperon (instelling voor interculturele psychiatrische en psychosociale hulpverlening) en Contour de Twern, die de maatschappelijke begeleiding uitvoert.

De kracht van taal doen

Deelnemers aan TaalDoen zijn gemotiveerd. Hetzelfde geldt voor de compacte cirkel van betrokken organisaties en professionals. Betrokkenen willen vanuit hun eigen rol bijdragen aan het vergroten van de ontwikkelkansen van deze statushouders, die gegeven hun lage leerbaarheid en/of analfabetisme nog op afstand staan van de samenleving. Doordat men goed op elkaar is ingespeeld kunnen signalen van belemmering bij deelnemers vroegtijdig worden opgepakt en kan opvolging hiervan vlot worden georganiseerd.

De naam TaalDoen is goed gekozen: deelnemers leren de taal op een *praktijkgerichte* manier, en met de taallessen en de workshops wordt zo veel mogelijk aangesloten bij de leefwereld van de deelnemers en dat van hun mogelijke

toekomstige werk- of schoolomgeving. Door de verschillende onderdelen op elkaar aan te sluiten zit er continuïteit in de leerweg en wordt de kans groter dat het geleerde beklijft. De inhoud van de lessen is praktijkgericht en flexibel. Door de flexibiliteit kunnen taaldocenten en trainers inspelen op de behoeften en omstandigheden van de deelnemers. Tijdens de workshops gaan deelnemers er met de trainer 'op uit', en leren zo hoe het er in bijvoorbeeld het openbaar vervoer, de bibliotheek of op een werkvloer aan toe gaat. En in de taalstages wordt op een praktische manier kennisgemaakt met 'de Nederlandse werkcultuur', waardoor deelnemers werknemersvaardigheden kunnen opdoen. Binnen TaalDoen is er mogelijkheid tot extra ondersteuning en begeleidingsmogelijkheden, bijvoorbeeld op het (psycho)sociale vlak. Ook wordt er een tolk ingezet tijdens de workshops. Daarnaast kan er een zogenaamde Yalla!Coach worden ingezet, die een brug slaat tussen de (cultuur van de) deelnemer en betrokkenen bij TaalDoen. Deze extra ondersteuning en begeleiding wordt door deelnemers gewaardeerd, en betrokkenen noemen het als een belangrijke randvoorwaarde voor het leveren van maatwerk voor deze doelgroep.

In het onderzoek kwamen twee visies op het doel van de taalstages aan het licht. Vanuit het programma TaalDoen is als hoofddoelstelling geformuleerd dat een taalstage deelnemers de gelegenheid geeft om in een veilige omgeving te oefenen met de taal, en dat ze werknemersvaardigheden opdoen. Vanuit dit perspectief staat voorop dat de stage-omgeving optimaal is ingericht om deze doelgroep te ondersteunen bij het realiseren van deze doelstelling. De betrokken stagebedrijven bieden werk aan mensen met een arbeidsbeperking en zijn ingericht op het begeleiden van mensen die (nog) niet toe zijn aan regulier werk. Bovendien zijn met de bedrijven afspraken gemaakt over de inzet van deelnemers aan TaalDoen: hun inzet is boventallig; zij hebben geen productietarget en begeleiding op de werkvloer is geregeld.

Een flink deel van de deelnemers heeft een ander beeld van het doel van de taalstage. Zij verwachten of wensen, dat zij taalstage kunnen lopen in een sector of bedrijf waar hun eerdere werkervaring en/of hun interesse ligt. Niet alleen omdat zij zo meer te weten willen komen over het werken in die betreffende branche, maar ook omdat zij hopen dat zij – als het wederzijds bevalt – in het taalstagebedrijf een betaalde baan kunnen vinden. Ook vanuit de betrokken gemeenten en een aantal professionals klinkt het geluid dat een meer divers aanbod van taalstages en de vrijheid om zelf een stage te kiezen, de aansluiting bij de behoeften van de doelgroep en de effectiviteit van de taalstages zouden vergroten. In de organisatie van de taalstages zien betrokkenen verbeterpunten: er zijn niet altijd voldoende (geschikte) taalbuddy's en in de praktijk blijkt het om allerlei redenen lastig om voldoende tijd in te bouwen voor het oefenen met de Nederlandse taal. Betrokken gemeenten en samenwerkingsorganisaties spreken tot slot de wens uit dat er (nog) meer wordt gefocussed op het plaatsen van deelnemers in regulier betaald werk. Ook willen ze dat er meer gebruik kan worden gemaakt van de expertise van lokale partijen bij de invulling van TaalDoen en van de opvolging na afloop van het programma.

Resultaten en effecten

De resultaten van het programma zijn veelbelovend. Omdat er geen concrete afspraken zijn gemaakt tussen de gemeenten en WSD over de resultaten op deelnemersniveau, kunnen we niet spreken over doelbereik. Voor een van de TaalDoen groepen geldt overigens dat deze nog geruime tijd doorloopt en is het publicatiemoment een tussentijdse opname. We zeiden al dat deelnemers aan TaalDoen gemotiveerd zijn en ervaren dat de taallessen en workshops aansluiten bij hun behoefte en de (praktische) vragen die zij hebben over het opbouwen van een leven in Nederland. Daarnaast zien we dat de groep 'in beweging' is gekomen, zowel in praktische zin – men gaat er gezamenlijk 'op uit' en een deel doet een taalstage - , maar ook mentaal: TaalDoen biedt deelnemers handvatten om te reflecteren op hun eigen mogelijkheden in Nederland en een deel van de deelnemers is hier actief mee aan de slag gegaan.

We concluderen dat er vorderingen worden gemaakt door de deelnemers als het gaat om de doelen van TaalDoen. Wat betreft taal zijn er vorderingen, maar deze laten zich (nog) niet vertalen in een hoger gemeten taalniveau, iets dat

gegeven de grote sprongen tussen de niveaus ook niet te verwachten is. En als we kijken naar participatie, dan zien we dat door een deel van de deelnemers stappen genomen worden op weg naar (arbeids)participatie (stage, opleiding), of dat men is uitgestroomd in een betaalde baan.

Desgevraagd hebben deelnemers en betrokkenen bij TaalDoen in hun eigen woorden weergegeven wat wat hun betreft de belangrijkste resultaten zijn van TaalDoen: Deelnemers zijn op allerlei manieren gaan participeren, komen uit hun (relatieve) sociale isolement van de eigen thuisomgeving, maken kleine, of iets grotere stappen wat betreft de beheersing van de Nederlandse taal en worden – mede door de vorderingen met de taal - zelfstandiger in de eigen woonomgeving. Daarnaast worden deelnemers zich meer bewust van hun eigen mogelijkheden en doen zij kennis op over het werken op een Nederlandse werkvloer. Voor de groep Eritrese jonge vrouwen geldt dat zij voorbereid worden op het inburgeringsexamen, wat mogelijk maakt dat zij kunnen instromen in een beroepsopleiding.

Werkzame elementen

De behaalde resultaten zijn voor een belangrijk deel te danken aan een aantal specifieke kenmerken van het programma. Een belangrijke factor is het duale in TaalDoen: Deelnemers werken tegelijkertijd aan het leren (toepassen van) de taal, oriënteren zich op (arbeids)participatie en doen vaardigheden op die zij daarbij nodig hebben. Deze onderdelen versterken elkaar en zetten deelnemers in de 'actiestand'. Een tweede factor is dat bij TaalDoen de taallessen (en de workshops) worden afgestemd op het doelperspectief van de deelnemers. Concreet: bij de groep Eritrese jonge vrouwen is het doel dat zij kunnen instromen in een beroepsopleiding. De vorm en inhoud van hun taallessen zijn hierop afgestemd. Voor de andere deelnemers staat juist het leren van praktische (vak)taal voorop. Een bepaalde homogeniteit van de groep helpt, maar docenten en trainers hebben oog voor verschillen binnen de groep.

In de taallessen, maar vooral in de workshops wordt sterk ingezet op ervaringsleren. Daarbij leren deelnemers door zelf dingen te ervaren. Niet alleen in het klaslokaal, maar bijvoorbeeld ook tijdens excursies naar werkplekken, of kennismakingen met vertegenwoordigers van belangrijke instanties, zoals de gemeente of woningcorporatie. Maar ook zeer alledaagse zaken worden in en met de groep in de praktijk geoefend. Deelnemers komen zo veel te weten over Nederland, maar krijgen ook inzicht in hun eigen rol en positie, doordat in de workshops (achteraf) wordt gereflecteerd op de eigen ervaringen.

Bij de activiteiten van TaalDoen wordt bewust aandacht besteed aan gelijkwaardigheid en een positieve sfeer. Hierdoor durven deelnemers zelf meer initiatief te nemen en krijgen ze meer zelfvertrouwen om zich verder te ontwikkelen in Nederland. Tot slot, de inzet van een tolk draagt bij aan een beter verloop, onderling begrip en opbrengsten van de workshops. Het gaat daarbij niet alleen om het letterlijk vertalen van wat er gezegd wordt. De tolk treedt op als co-trainer en werkt samen met de trainer bij de voorbereiding van de workshops. Dit draagt bij aan een goede aansluiting op de leefwereld en behoeften van de deelnemers.

Aanbevelingen

De gemeenten en betrokken organisaties willen leren van de praktijkervaringen die binnen het programma TaalDoen worden opgedaan. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek formuleren wij een aantal aanbevelingen.

1. Behoud werkzame elementen

Zorg ervoor dat de werkzame bestanddelen zoals in dit onderzoek benoemd, onderdeel blijven uitmaken van TaalDoen. Blijf de expertise van betrokken professionals en organisaties benutten en organiseer evaluatie- en feedbackmomenten, zodat een lerend programma ontstaat.

2. Maak homogene groep en/of heb extra aandacht voor diversiteit binnen groepen

Het onderzoek laat zien dat optimaal aansluiten bij het doelperspectief van de deelnemers het beste lukt als met relatief homogene groepen (bijvoorbeeld naar leeftijd of levensfase) wordt gewerkt. Als dit niet mogelijk is -bijvoorbeeld omdat de groep statushouders die op dat moment baat zouden hebben bij deelname aan het programma veel diversiteit kent – besteed dan extra aandacht aan individuele behoeften ten aanzien van de taal en participatie.

3. Bied meer diverse taalstages

Door betrokken professionals, gemeente en deelnemers wordt verschillend gedacht over de (belangrijkste) doelen van de taalstage. Het is van belang dat betrokkenen hierover verder van gedachten wisselen en helder communiceren naar deelnemers en partners over de (on)mogelijkheden. Wij bevelen daarnaast aan dat geïnvesteerd wordt in het verbreden van het netwerk van taalstagebedrijven, zodat deelnemers meer keuze(vrijheid) hebben en de taalstage ook kan aansluiten bij hun eerdere werkervaring en de behoefte om kennis te maken met het werken in een specifieke branche of sector. Met name voor vrouwelijke deelnemers is behoefte aan taalstageplekken in andere sectoren. Genoemd zijn de zorg, horeca, schoonmaak en kinderopvang.

4. Borg dat bij de taalstage daadwerkelijk Nederlands geoefend kan worden

Hoewel de deelnemers op taalstage boventallig worden ingezet, blijkt het soms lastig om ruimte en tijd te vinden om op de werkvloer te oefenen met het spreken van Nederlands. De buddy's hebben het soms te druk met hun werk en deelnemers komen soms in een werkomgeving terecht waar de onderlinge voertaal niet Nederlands is. Maak concrete afspraken over hoe de doelen van de taalstage kunnen worden gerealiseerd en faciliteer en ondersteun het taalstagebedrijf hierin. Evalueer met elkaar of de afspraken in de praktijk kunnen worden nageleefd en stel waar nodig bij. Voor sommige deelnemers geldt dat de beheersing van de Nederlandse taal zo gering is, dat het bij het taalstagebedrijf lastig is om goed met elkaar te communiceren over het werk. Gedacht kan worden aan de inzet van een tolk bij de introductie op de werkvloer.

5. Rust buddy's en stagebedrijven toe

Taalstagebedrijven geven aan dat buddy-zijn en de eigen werkzaamheden in de praktijk niet altijd goed samengaan, ook al is formeel afgesproken dat de buddy tijd heeft voor het oefenen van de taal met de deelnemer. Neem de toerusting van de buddy in de praktijk onder de loep en los knelpunten op. Zorg dat taalbuddy's voldoende gevarieerde materialen hebben om de taal te oefenen met de deelnemer. Ga periodiek na of de training van de buddy's hen voldoende toerust voor hun taken en organiseer een terugkombijeenkomst. Houd bij de werkleiders een vinger aan de pols over hun perspectief op het verloop van de taalstages en de inzet van hun personeel als buddy's. Op de werkvloer zijn niet altijd voldoende geschikte buddy's te vinden. In die gevallen kan worden gedacht aan de inzet van een externe buddy.

6. Optimaliseer de communicatiestructuur

Aansluitend op de vorige aanbeveling: optimaliseer de communicatie(structuur) tussen werkconsulenten en werkleiders om eventuele knelpunten in de uitvoering van de taalstages te voorkómen of vlot aan te kunnen pakken. Hierbij kan worden gedacht aan een periodiek overleg, waarin werkleiders en werkconsulenten ervaringen uitwisselen. Dit biedt beide partijen de mogelijkheid om succesfactoren uit te wisselen, maar ook om knelpunten tijdig op te pakken zodat deelnemers optimaal kunnen functioneren op de werkvloer.

7. Zet zoveel mogelijk in op instroom in regulier werk

Deelnemers die na afloop van TaalDoen aan het werk gaan, doen dat vaak in een baan met loonkostensubsidie. De gedeelde ambitie is om op termijn deelnemers zo veel mogelijk naar regulier werk te begeleiden. Ga als gemeenten en WSD met elkaar in gesprek over paden of routes om dit te realiseren en spreek af wie welke rol op zich neemt.

8. Versterk de samenwerking met lokale partners

Maak nog meer gebruik van de expertise en ervaring van lokale (betrokken) organisaties, bijvoorbeeld op het terrein van gezondheidsvoorlichting (in de workshops), het ontwikkelen van een sociaal netwerk, etc. In samenwerking met partners zouden ook meer diverse werkgevers benaderd kunnen worden waar deelnemers in de toekomst stage zouden kunnen lopen. Eventueel kan worden gedacht aan het organiseren van meeloopdagen waarin deelnemers en werkgevers op een laagdrempelige manier kennis met elkaar maken. Op die manier kan tegemoet gekomen worden aan de wens om taalstages in meerdere sectoren aan te (kunnen) bieden.

1 Inleiding

Het nieuwe inburgeringsstelsel gaat op 1 juli 2021 in. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ondersteunt gemeenten bij de voorbereiding op de nieuwe wet, onder andere door het organiseren van een pilotprogramma. Binnen dit pilotprogramma is het mogelijk om lopende initiatieven te evalueren. Eén zo'n initiatief is TaalDoen voor statushouders in Boxtel en Best. TaalDoen is een duaal programma, dat in 2018 en 2019 is ontwikkeld door de gemeenten Best en Boxtel samen met het regionale ontwikkelbedrijf WSD. De aanpak heeft als doel om inburgeringsplichtige statushouders – die gegeven hun niveau/leerbaarheid in aanmerking komen voor een ontheffing van de inburgeringsplicht – te ondersteunen bij het behalen van hun inburgering en participatie, bij voorkeur via werk.

In deze rapportage doen wij verslag van het evaluatieonderzoek. Voordat we de onderzoeksaanpak schetsen, staan we eerst kort stil bij het begrip duale trajecten in relatie tot de doelgroep inburgeringsplichtige statushouders.

1.1. Achtergrond

De afgelopen jaren hebben gemeenten – mede door een aanvankelijk hogere instroom van nieuwe asielzoekers en aanvullende rijksmiddelen –beleid ontwikkeld om de participatie en integratie van statushouders te bevorderen[1]. Gemeenten hebben daarbij gehoor gegeven aan de oproep in de WRR Policy Brief 'Geen tijd verliezen: van opvang naar integratie van asielmigranten'[2] om voor deze doelgroep tegelijkertijd (i.p.v. volgtijdelijk) instrumenten voor integratie in te zetten.

Een voorbeeld hiervan zijn de zogenaamde duale trajecten. Dit zijn trajecten waarin gelijktijdig aandacht is voor taalverwerving en (voorbereiding op) werk. Deze trajecten voor inburgeraars trachten de scheidslijnen tussen inburgering/taal en maatschappelijke participatie op te heffen door in de ondersteuning van de doelgroep tegelijkertijd aan beide aspecten aandacht te besteden[3].

De achterliggende gedachte is dat inburgeraars het snelst volwaardig meedoen in de Nederlandse maatschappij als zij zo vroeg mogelijk worden geactiveerd en de taal leren op een zo hoog mogelijk niveau. Inburgeraars die de Nederlandse taal in een maatschappelijke context toepassen, zullen deze taal sneller leren. En doordat deze inburgeraars al vanaf het begin maatschappelijk actief zijn, hebben ze naar verwachting een grotere kans om een betaalde baan te verwerven[4].

Uit een inventarisatie uit 2018 naar duale trajecten voor statushouders[5] blijkt dat duale trajecten zorgen voor een *vroege focus op werk* en dat zij de *taalverwerving versnellen,* doordat statushouders als het ware worden ondergedompeld

1 De Gruijter, M., de & Razenberg, I. (2019). Vluchtelingen aan het werk Enquête onder gemeenten over arbeidstoeleiding van statushouders. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

2 Engbersen, G., J. Dagevos, R. Jennissen, L. Bakker, A. Leerkens, J. Klaveren A. Odé, 2015, Geen tijd te verliezen: Van opvang naar integratie van asielmigranten. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

3 Oostveen, A., Mack, A. & Ode, A. (2018). Duale trajecten taal en werk. Inventarisatie van duale trajecten voor statushouders. Amsterdam: Regioplan beleidsonderzoek.

4 Oostveen e.a., ibid.; KIS (2020). Wat werkt bij arbeidsparticipatie statushouders?. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

5 Oostveen e.a., ibid.

in de Nederlandse taal en het geleerde direct in de praktijk kunnen toepassen. Uit de inventarisatie komt ook een aantal verbeterpunten naar voren. Zo is variatie nodig om de diversiteit binnen de doelgroep statushouders goed te kunnen adresseren, zodat men een traject 'op maat' kan volgen. Succesfactoren zijn een goede selectie en intake, realistische verwachtingen van zowel de deelnemer als de werkgever, een goede taalondersteuning (een contextueel ingebed taalaanbod), goede begeleiding op de werkvloer en een gedeelde visie van betrokken professionals en organisaties.

1.2. Onderzoeksaanpak

Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de werkwijze, resultaten en de werking van de aanpak TaalDoen zoals die wordt uitgevoerd door de gemeente Boxtel en Best. De aanpak kan hiermee - met het oog op het nieuwe inburgeringsstelsel - *toekomstproof* gemaakt worden. Betrokken, en andere gemeenten en stakeholders kunnen profiteren van de praktijkervaringen die zijn opgedaan.

Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag van deze evaluatie is: Wat werkt goed in het programma, wat werkt minder goed, voor welke doelgroepen, hoe werkt het en onder welke voorwaarden? Deze vraag is uitgewerkt in een aantal onderzoeksvragen:

- Wat is de werkwijze van het programma?
- Welke resultaten heeft het programma opgeleverd?
- Wat werkt goed, wat werkt minder goed in het programma?
- Wat zijn de cruciale werkzame elementen?
- Welke lessen kunnen getrokken worden uit de ervaringen tot nu toe?

Onderzoeksmethoden

Om inzicht te krijgen in het proces, werking en uitkomsten maken we gebruik van zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden (*mixed-method*). Dit stelt ons in staat om de onderzoeksvragen vanuit verschillende perspectieven te benaderen, zowel qua typen informatie (kwantitatief en kwalitatief) als qua betrokken partijen. Het perspectief van statushouders is daar nadrukkelijk in meegenomen.

We zijn gestart met een documentenstudie. We bestudeerden relevante (beleids)documenten, zoals de eerste conceptbeschrijving van de methodiek. Hierbij keken we ook naar mogelijke veranderingen tijdens de uitvoering van het programma en verschillen tussen het aanbod aan de diverse groepen.

Om inzicht te krijgen in de kwantitatieve resultaten, hebben we gebruik gemaakt van geregistreerde gegevens over alle deelnemers van TaalDoen. Daarnaast hebben de werkconsulenten van elke deelnemer gegevens aangeleverd over het startniveau (taal), vordering en resultaten van deelname aan TaalDoen.

Om de werking van het programma goed in beeld te krijgen en om de ervaringen van de statushouders boven tafel te krijgen, hebben we een groot aantal (groeps)interviews gehouden. Voor de interviews ontwikkelden wij semi-gestructureerde topiclijsten.

We interviewden 12 individuele deelnemers aan TaalDoen. De gemeenten hebben namen aangeleverd van statushouders voor de interviews. We hebben de gemeenten gevraagd om een variatie wat betreft achtergrondkenmerken, woonplaats en deelname aan diverse onderdelen van TaalDoen. We interviewden deelnemers afkomstig uit Eritrea, Syrië en 1 overig land[6], die wonen

6 In verband met de herleidbaarheid noemen we niet het land van herkomst.

in de gemeenten Boxtel of Best . Het ging om 7 mannen en 5 vrouwen met diverse leeftijden. De interviews met statushouders die de Nederlandse taal niet goed beheersten, vonden plaats in de eigen taal, ondersteund door een tolk.

Daarnaast hielden we 19 (groeps)interviews met medewerkers van de betrokken gemeenten en WSD en andere betrokkenen bij TaalDoen. We spraken de volgende groepen professionals en vrijwilligers:

- Projectleider en manager trainingen WSD
- Beleidsmedewerkers Best en Boxtel
- Betrokken klantmanagers van de twee gemeenten
- Trajectconsulenten WSD
- Methodiekbeschrijver WSD
- Taaldocenten WSD
- Trainers van WSD
- Werkleiders WSD
- Taalbuddy's WSD
- Tolken WSD
- VluchtelingenWerk Zuid-Nederland
- Osperon (interculturele psychiatrische en psychosociale hulpverlening)
- Contour De Twern (Sociaal Werk)

Invloed van de Corona-crisis

We hebben het veldwerk uitgevoerd in de periode april tot en met begin juli 2020. De interviews met betrokken professionals en vrijwilligers vonden daarom noodzakelijkerwijs plaats via videobellen. De interviews met statushouders zijn in juni en begin juli face-to-face afgenomen met inachtneming van de corona-regels.

Analyses

Voor de analyse van kwantitatieve data maakten we gebruik van Excel. We keken naar de uitkomstmaten in het algemeen en uitgesplitst naar groepen respondenten op grond van achtergrondvariabelen. Voor de analyse van de (groeps)interviews gebruikten we het softwareprogramma Atlas-ti. We maakten een eerste analyse op basis van de onderzoeksvragen. Vervolgens analyseerden we het materiaal langs inductieve weg naar achterliggende dimensies die gedurende de analyse naar voren kwamen.

1.3. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven wij een beschrijving van het programma op basis van de documentenstudie, aangevuld met informatie uit de groepsinterviews met de betreffende organisaties. In hoofdstuk 3 komen de resultaten aan bod. We bespreken de kwantitatieve resultaten en benoemen welke resultaten er behaald zijn in de ogen van statushouders en van betrokken professionals en vrijwilligers. In hoofdstuk 4 gaan we in op de werking van het programma: wat gaat goed en wat zijn verbeterpunten? Ook brengen we in dit hoofdstuk de werkzame elementen in beeld die cruciaal bleken voor het behalen van de resultaten. De conclusies en aanbevelingen staan voor in dit rapport.

2 Het programma

In dit hoofdstuk beschrijven we het programma TaalDoen. Dat doen we op basis van een beknopte documentenstudie, aangevuld met de informatie die we uit de interviews met betrokken organisaties hebben verkregen. We gaan achtereenvolgens in op de aanleiding en het doel van TaalDoen en een beschrijving van het programma op hoofdlijnen. Daarna bespreken we de diverse onderdelen, de samenwerkingspartners en de TaalDoen groepen.

2.1. Aanleiding en doelstelling

De gemeenten Best en Boxtel hebben de gemeenschappelijke visie dat zij alle statushouders zo snel mogelijk, maar op een voor hun passende manier, willen laten inburgeren in de (lokale) samenleving. De gemeenten doen dit door inburgeraars te ondersteunen bij het behalen van hun inburgering en hen zo maximaal mogelijk te laten participeren, bij voorkeur via werk. De gemeenten constateren dat een substantieel aantal statushouders in beide gemeenten door lage leerbaarheid en analfabetisme, niet of nauwelijks in staat zijn om hun inburgeringsexamen met succes te behalen. Omdat er voor deze groep onvoldoende passend aanbod bestond, dreigden zij tussen wal en schip te belanden.

De gemeenten Best en Boxtel hebben daarom in 2018 en 2019 samen met het regionale ontwikkelbedrijf WSD, extra ingezet op deze doelgroep. Dit is gebeurd met een door WSD ontwikkelde gecombineerde inzet op taal en werk, passend bij de mogelijkheden genaamd TaalDoen. In deze aanpak gaat het voornamelijk om inburgeringsplichtige statushouders, die zeer waarschijnlijk een ontheffing[7] zouden gaan krijgen, gezien hun niveau/leerbaarheid. De doelstelling van TaalDoen voor inburgeraars is instroom in zo regulier mogelijk werk en het behalen van het inburgeringsexamen. Er zijn geen concrete afspraken gemaakt tussen de gemeenten en WSD over de resultaten op deelnemersniveau.

2.2. Beschrijving van het programma

TaalDoen is een duaal programma waarbij werken en doen centraal staan. Deelnemers worden ondergedompeld in de Nederlandse taal op een contextrijke wijze. Het leren van de Nederlandse taal is vooral gericht op dagelijkse zaken, in echte werk/leersituaties, waardoor de statushouder zich taalmatig leert handhaven in het dagelijks leven en op de werkvloer en tegelijkertijd voldoet aan de vereisten van het inburgeringsexamen.

Het traject bestaat uit drie modules:

1. Er zijn **taallessen**, waarin wordt aangesloten op de belevingswereld van de deelnemers.
2. Na enige weken taalles krijgen deelnemers in groepsverband een reeks van 26 **workshops** aangeboden, die overkoepelend gaan over kennis van de Nederlandse maatschappij, psychosociaal Nederland en Nederland in de praktijk.
3. Tot slot doen deelnemers **lokale taalstages** om hen te activeren en hen te helpen bij de ontwikkeling van de praktische (vak)taal- en werkvaardigheden. Zij krijgen daarbij een **taalbuddy op de werkvloer**.

De deelnemers worden begeleid door een trajectconsulent van WSD. Er zijn diverse partijen betrokken bij TaalDoen. Naast de ontwikkelaar en uitvoerder WSD zijn dit de gemeenten Boxtel en Best, VluchtelingenWerk Zuid-Nederland,

7 Ontheffing wegens aantoonbaar geleverde inspanningen.

Osperon (instelling voor interculturele psychiatrische en psychosociale hulpverlening) en Contour De Twern en de LEVgroep, die de maatschappelijke begeleiding uitvoeren.

Taallessen

De deelnemers aan TaalDoen volgen drie dagdelen per week taalles bij WSD. De taallessen worden gegeven door twee NT2-docenten, die de reguliere taalmethode Taal Compleet gebruiken, maar deze vraaggericht inzet om aansluiting op de doelgroep te vergroten. In de praktijk betekent dit dat de taallessen zijn afgestemd op het taalniveau van de groep en dat de lessen zijn gericht op het vergroten van het vermogen om te communiceren in het dagelijks leven. De docent heeft veel vrijheid om de eigen lesvolgorde en lesmateriaal te gebruiken, lessen buiten het klaslokaal, of excursies te organiseren, etc.[8]

Het doel van iedere taalles is aan te sluiten bij de belevingswereld van de deelnemer en de actualiteiten die in de samenleving en/of per individu spelen. De lessen zijn dan ook vooral praktisch ingesteld. De modules luisteren, spreken, lezen en schrijven komen aan bod. Voor de groep deelnemers, waarvan wordt verwacht dat het inburgeringsexamen niet wordt behaald, verschuift het doel naar werk en participeren in de breedste zin van het woord.

Workshops

Als de deelnemers een aantal weken taalles volgen, starten de workshops. De deelnemers volgen één dagdeel per week een workshop. De workshops worden gegeven door een trainer en ondersteund door een tolk. De reeks workshops duurt 26 weken en daarbinnen worden 13 thema's behandeld. De thema's uit deze workshops zijn door WSD gaandeweg samen met statushouders tot stand gekomen en een deel van de inhoud van de workshops is gebaseerd op het inburgeringsexamen. Grofweg kunnen de workshops in 3 overkoepelende thema's worden onderverdeeld: kennis van de Nederlandse maatschappij, psychosociaal Nederland en Nederland in praktijk. De trainer werkt vanuit de Socratische methode. In deze methode wordt een dialoog op gang gebracht tussen alle deelnemers. Eerst worden blinde vlekken en vaste denkgewoonte opgespoord. Door de dialoog ontstaan nieuwe perspectieven op eigen en gemeenschappelijke denkbeelden. Elke workshop start met een Nederlandstalig lied dat betrekking heeft op het thema. Daarna vindt een Socratisch rondetafelgesprek plaats, waarin wordt verkend wat deelnemers weten en hoe deelnemers zich verhouden tot het betreffende thema. Daarna wordt het thema verder uitgediept, bijvoorbeeld met gebruik van audiovisuele materialen (filmpjes, zoeken op het internet). Elke thema duurt twee weken. In bijvoorbeeld het workshopthema "Beroepen in Nederland" wordt in de eerste workshop een bezoek aan een werkgever voorbereid door interviewvragen op te stellen en te oefenen. Dit wordt dan in de tweede workshop in de praktijk gebracht in een bezoek op locatie. Nadat is aangegeven wat het huiswerk is, worden workshops afgesloten met een korte evaluatie.

Taalstages

Vanaf de tweede maand gaan de deelnemers aan TaalDoen taalstage lopen. Deze taalstages zijn gericht op het ontwikkelen van praktische (vak)taal en werkvaardigheden. De deelnemer kan wat hij/zij heeft geleerd in de taallessen direct inzetten in de dagelijkse werkpraktijk en woorden oefenen die relevant zijn voor werk. Idee is dat een wisselwerking optreedt: de deelnemer leert sneller de taal en vergroot aldus de kans op werk. In de praktijk is er voor deelnemers aan TaalDoen een taalstage beschikbaar bij kringloopwinkel Het Goed in Boxtel en Best, WSD-Groen (groenvoorziening) en NFB Coatings in Best. De deelnemers worden meestal groepsgewijs geplaatst en krijgen elk een getrainde taalbuddy (collega), die door 'pratend werken' vaktaal aanbiedt. Deelnemers werken minimaal twee dagdelen per week en maken zo kennis met de gebruiken op de Nederlandse werkvloer en het werken met collega's.

8 Een eerste beschrijving van de methodiek die wordt gebruikt is opgenomen in: Vermulst, L. (2020). De principes van TaalDoen. Een beschrijving van taalonderwijs binnen WSD. WSD Werkacademie. (intern document).

Werkvaardigheden waar bijvoorbeeld aandacht aan wordt besteed, zijn op tijd komen en op de correcte manier ziekmelden. De deelnemers hebben geen productietarget en worden boventallig ingezet. De taalstage duurt maximaal zes maanden. Daarna onderzoekt de trajectconsulent samen met de klantmanager van de deelnemer wat een passend vervolg is. Dit kan een (vervolg)stage zijn, maar ook een werkervaringsplaats of een betaalde baan. Als de deelnemer al eerder een betaalde baan kan krijgen, dan heeft dit voorrang.

Begeleiding

Gedurende het programma worden individuele deelnemers begeleid door een trajectconsulent van WSD. Deze regelt praktische zaken, doet de intake, voert gesprekken met de deelnemer en monitort de voortgang. Hiervoor onderhoudt de trajectconsulent contact met de docent, trainer en werkleider (van het stagebedrijf). Voor de deelnemer is de trajectconsulent het centrale aanspreekpunt. WSD heeft daarnaast zogenoemde Yalla!Coaches in dienst. Deze hebben dezelfde culturele achtergrond als veel van de deelnemers van TaalDoen en worden ingezet voor individuele, cultuur-sensitieve begeleiding. De Yalla!Coaches spreken de taal van de deelnemers en hebben kennis van de achtergrond en leefwereld van de deelnemers.

Samenwerkingspartners

Behalve WSD, zijn er verschillende externe partijen bij TaalDoen betrokken. De belangrijkste samenwerkingspartners zijn de gemeenten Boxtel en Best, Vluchtelingenwerk, welzijnsinstellingen Osperon (instelling voor interculturele psychiatrische en psychosociale hulpverlening), Contour De Twern en LEVgroep (maatschappelijke organisaties die inzetten op sociale zelfredzaamheid). Deze partijen zijn vanaf de start van TaalDoen (in enigerlei vorm) betrokken geweest. Zo speelde VluchtelingenWerk een grote rol in de werving- en selectiefase, door deelnemers te benaderen en informatiebijeenkomsten te organiseren. Daarnaast levert VluchtelingenWerk maatschappelijke begeleiding en ondersteuning bij het regelen van vervoer (bv fietslessen) en kinderopvang. Contour De Twern en Osperon bieden waar nodig individuele psychosociale hulp of maatschappelijke ondersteuning.

2.3. TaalDoen groepen

Er zijn vier groepen statushouders die het programma TaalDoen volgen of hebben gevolgd. De eerste groep betrof een naar etniciteit gemengde groep met drie deelnemers uit Best en vijf uit St Michielsgestel. Deze groep hebben we in het onderzoek buiten beschouwing gelaten omdat het ging om een voorloper van het huidige TaalDoen programma en het reeds was afgerond bij aanvang van dit onderzoek. Deze eerste groep is medio 2018 gestart en eind 2018 geëindigd. Deze deelnemers volgden elders taallessen (dus niet binnen TaalDoen), namen deel aan de workshops, liepen stage en werden hierin begeleid. De tweede groep bestaat uit deelnemers uit Boxtel met voornamelijk een Eritrese achtergrond. Aan deze deelnemers zijn alle onderdelen van TaalDoen aangeboden. Zij zijn in februari 2019 gestart. Er zijn 10 deelnemers, die overigens niet allemaal op hetzelfde moment zijn begonnen. Degene die later zijn ingestroomd hebben niet aan (alle) workshops kunnen deelnemen, omdat deze eenmalig worden gegeven. De deelnemers aan deze groep zijn inburgeringsplichtig. Naar verwachting zullen zij in het laatste kwartaal van 2021 of het eerste kwartaal van 2022 klaar zijn met de inburgering. De derde groep bestaat uit 10 deelnemers uit Best. De gemeente heeft deze deelnemers verzocht om deel te nemen aan het programma vanuit de re-integratieverplichting die zij hebben in het kader van de participatiewet. De deelnemers zijn afkomstig uit Syrië en volgden allen vanaf februari 2019 het volledige programma van TaalDoen. Op één na zijn zij ontheven van de inburgeringsplicht. Het programma voor deze groep is afgerond. De vierde groep bestaat uit acht Eritrese jonge vrouwen afkomstig uit Boxtel. Zij zijn in september 2019 gestart met TaalDoen, nadat was gebleken dat de inburgeringslessen die deze vrouwen volgden op het nabijgelegen ROC onvoldoende aansloten, wat door beide kanten (opleiding en deelneemsters) als problematisch werd ervaren. De gemeente heeft vervolgens deze jonge vrouwen TaalDoen aangeboden. De deelneemsters volgen de taallessen, de workshops en worden begeleid (door Osperon), maar doen geen taalstage. Dat

komt omdat zij zich voorbereiden voor instroom in een beroepsopleiding. Hun focus is daarom op het behalen van het inburgeringsexamen.

Corona

In de periode van (gedeeltelijke) *lockdown* van medio maart tot begin juni in het kader van de Coronacrisis hebben de taaldocenten contact gehouden met hun deelnemers en online één op één of in kleine groepjes taalles gegeven. Dit was gericht op taalonderhoud: het voorkómen dat de geleerde taal zonder oefening wegzakt. Er is ook elke week huiswerk opgegeven dat in het digitale contact werd besproken .In deze periode konden geen taalstages worden gevolgd. Vanaf begin juni worden de taallessen weer fysiek gegeven. De taalstages zijn in de *lockdown* periode zo veel mogelijk doorgegaan.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk gaan we in op de resultaten van het programma TaalDoen. De beschrijving van de resultaten is gebaseerd op de geregistreerde gegevens over deelnemers van TaalDoen. Daarnaast hebben de werkconsulenten van elke deelnemer gegevens aangeleverd over het startniveau (taal), vordering en resultaten van deelname aan TaalDoen. In het tweede deel van het hoofdstuk laten we zien hoe betrokkenen, inclusief de deelnemers aankijken tegen de resultaten van het programma.

3.1. Resultaten deelnemers

We hebben in totaal van 27 van de 28 deelnemers aan de drie TaalDoen groepen gegevens verzameld. Onder de deelnemers zijn 16 mannen en 11 vrouwen, afkomstig uit Eritrea (15) en Syrië (12). Hier beschrijven we de achtergrondkenmerken van de deelnemers. De meeste deelnemers zijn in 2018 of 2019 in de gemeente komen wonen; de Eritrese jonge vrouwen kwamen doorgaans al wat eerder (vanaf 2016) naar Nederland. De jongste deelnemer is 19 en de oudste deelnemer is 59 jaar. De gemiddelde leeftijd is 35. De groep Eritrese jonge vrouwen wijkt in leeftijd sterk af van de rest van de deelnemers. Gemiddeld zijn zij 20 jaar, terwijl de rest van de deelnemers gemiddeld 41 jaar zijn. Eenentwintig deelnemers zijn laagopgeleid[9] in het land van herkomst, en één is middelbaar opgeleid[10]. Vijf deelnemers zijn analfabeet. In eigen land hebben 17 van de 27 deelnemers werkervaring opgedaan: in de agrarische of bouwsector, of in de detailhandel of dienstverlening. Elf deelnemers zijn bezig met de inburgering en negen hebben een ontheffing van de inburgeringsplicht. Vijf deelnemers hebben een of meerdere onderdelen van de inburgering afgerond en twee hebben de hele inburgering met succes afgerond[11].

De doelstelling van TaalDoen voor inburgeraars is instroom in zo regulier mogelijk werk en het behalen van het inburgeringsexamen. Om enig zicht te krijgen op de vorderingen die deelnemers aan TaalDoen maken op deze punten, hebben we werkconsulenten gevraagd om hierover informatie te verschaffen. Zij hebben een formulier ingevuld waarin zij de deelnemers hebben 'gescoord' aan het begin van hun deelname aan TaalDoen en op het peilmoment in het onderzoek (juni 2020). De scores zijn gebaseerd op feitelijke, (geregistreerde) gegevens (taalniveau, bijstandsafhankelijkheid en deelname aan participatie-activiteiten). We vroegen de consulenten in het formulier ook een eigen inschatting te geven van eventuele belemmeringen van de deelnemer, de tussentijdse resultaten en het uitstroomperspectief. In onderstaande tabel geven we hiervan een overzicht.

9 Basis- en of voortgezet onderwijs.

10 Mbo niveau.

11 Deelnemers die al (gedeeltelijk) aan de inburgeringsplicht voldoen zijn allemaal afkomstig uit de groep Eritrese jonge vrouwen.

Tabel: vorderingen deelnemers TaalDoen

	Start deelname TaalDoen	Peilmoment juni 2020
Taalniveau		
Laag[12]	22	20
Midden[13]	5	7
Hoog[14]		
Bijstandsafhankelijkheid		
Volledig	25	14
Gedeeltelijk	1	10
Niet	1	3
Actief in participatie		
Vrijwilligerswerk	1	
Stage		4
Opleiding	1	1
Werkervaringsplaats		
Betaald werk	4[15]	6
Niet actief in participatie	21	16
Belemmeringen		
Mentale problemen[16]	6	6
Lichamelijke problemen	10	12
Privé problemen[17]	8	5
Problematische schulden		
Analfabetisme	6	6

12 (Bij benadering) A0 / A1 niveau.

13 Gemiddeld (bij benadering) rond A2 niveau.

14 Hoog (bij benadering) B1 niveau of hoger.

15 Het gaat hier om 4 Eritrese jonge vrouwen die bij de start al een bijbaan hadden.

16 Bijvoorbeeld stress, slecht slapen, neerslachtig.

17 Bijvoorbeeld gezinshereniging of scheiding.

Als we allereerst kijken naar het taalniveau, dan zien we dat bij de start 22 van de 27 deelnemers op niveau A0/A1 zaten en dat bij 20 op het peilmoment nog steeds het geval was. Dat is in lijn met de verwachting: de taalniveaus zijn grofmazig en de stappen ertussen zijn groot. In kwalitatieve toelichtingen hebben de werkconsulenten en andere betrokken professionals overigens aangegeven dat een deel van de respondenten wel degelijk vorderingen hebben gemaakt binnen hun eigen taalniveau. Vijf deelnemers startten op A2 taalniveau en op het peilmoment zijn er twee deelnemers die van taalniveau laag, naar midden zijn gegaan. Het betreft hier twee deelnemers uit de groep Eritrese jonge vrouwen.

Persoonlijke belemmeringen blijken in de periode van de start van deelname aan TaalDoen tot aan het peilmoment redelijk bestendig. Het gaat om mentale problemen zoals stress, zorgen en slecht slapen, lichamelijke klachten als vermoeidheid en pijn en privé problemen die bijvoorbeeld gerelateerd zijn aan gezinshereniging of relationele problemen.

Veranderingen zien we vooral als we kijken naar de bijstandsafhankelijkheid van de deelnemers. Waren bij de start 25 van de 27 deelnemers volledig bijstandsafhankelijk, op het peilmoment waren dit er 11 minder, namelijk 14. Negen van de 11 deelnemers gingen van volledig bijstandsafhankelijk naar gedeeltelijk bijstandsafhankelijk; twee van hen zijn helemaal niet afhankelijk van een uitkering. (Gedeeltelijke) uitstroom uit de bijstand betekent niet dat deelnemers allemaal (gedeeltelijk) aan het werk zijn: ook instroom in een opleiding, of een partner die werk vindt, zijn redenen voor (gedeeltelijke) uitstroom uit de bijstand.

Als we kijken naar de ontwikkelingen van de deelnemers wat betreft participatie, dan zien we dat bij de start van TaalDoen 21 van de 27 niet actief waren in vrijwilligerswerk, stage, een opleiding, werkervaringsplaats of betaald werk. Bij de vier deelnemers die bij de start betaald werk hadden, ging het om een kleine bijbaan (van Eritrese jonge vrouwen). Op het peilmoment was het aantal

deelnemer dat niet participeerde, gedaald tot 16: degenen die actief werden gingen stagelopen of werken.

Al met al kunnen we concluderen dat er vorderingen worden gemaakt door de deelnemers als het gaat om de doelen van TaalDoen. Wat betreft taal zijn er vorderingen, maar deze laten zich (nog) niet vertalen in een hoger gemeten taalniveau. En als we kijken naar participatie, dan zien we dat door een deel van de deelnemers stappen genomen worden op weg naar (arbeids)participatie, of dat men is uitgestroomd in een betaalde baan.

We hebben de werkconsulenten tot slot gevraagd om een inschatting te maken van waar de deelnemers kunnen uitkomen. De werkconsulenten schatten dat betaald werk voor 10 deelnemers mogelijk/haalbaar is en dat 4 deelnemers kunnen werken in een baan met loonkostensubsidie. Van vier deelnemers maakten de werkconsulenten geen inschatting en van één deelnemer wordt de inschatting gemaakt dat deze vrijwilligerswerk zou kunnen doen. Acht deelnemers – de Eritrese jonge vrouwengroep – kunnen volgens de consulenten uitstromen naar een beroepsopleiding.

3.2. Kwalitatieve resultaten

We vroegen zowel deelnemers als professionals wat hun eigen indruk was van de vorderingen die deelnemers door TaalDoen maakten. Hieronder geven we weer wat volgens hen de belangrijkste resultaten zijn.

Maatschappelijke participatie

Beleidsmedewerkers, projectleiding en trajectconsulenten zijn tevreden en zelfs blij verrast met de aantallen deelnemers die na deelname aan TaalDoen betaald werk hebben gekregen.

> *"Er was een club waarvan verwacht werd dat ze lang in de uitkering zouden blijven zitten, de verwachtingen waren niet zo hoog. Maar toch is de helft van het clubje uitgestroomd naar betaald werk, dus het heeft echt effect." (Trajectconsulent).*

De volgende deelnemers vertelden dat de aanpak van TaalDoen beter bij hen paste, omdat het gericht was op het kunnen werken in Nederland:

> *"Ik vond spreken moeilijk. Nu gaat het beter, meer spreken. Meer taal leren om te werken. Ik had niets verwacht, net als [bij de vorige taal]school. Ik vond het daarna veel beter bij TaalDoen. Daarna heb ik ook een contract gekregen. Eerst 6 maanden, daarna een jaar, misschien een vast contract later. Ook een idee gekregen van hoe het werkt in Nederland." (Deelnemer TaalDoen)*

> *"Eerst durfde ik de Nederlandse taal nog niet aan, maar ik hoop dat ik gaandeweg wat meer Nederlands zal leren. Ik heb vertrouwen dat ik kan werken en tijdens het werk leer je mensen kennen. (...) Ik zou anderen aanraden om TaalDoen te gaan doen, want als je gezond bent en je hebt tijd dan moet je werken, want het ontwikkelt je en niemand zal zonder te werken zijn leven leiden." (Deelnemer TaalDoen)*

Beleidsmedewerkers, projectleiding en trajectconsulenten benadrukken dat het niet realistisch is om volledige uitstroom naar betaald werk te verwachten, gezien de achtergrond en huidige situatie van deze deelnemers. Belangrijk is dat deelnemers door deelname een volgende stap zetten wat betreft participatie.

> *"Het is wel een illusie om te denken dat iedereen regulier kan uitstromen, maar in ieder geval uitstromen naar vermogen." (Beleidsmedewerker gemeente)*

> *"Ik ben bij een workshop geweest bij groepsparticipatie, daar zitten vrouwen tussen die analfabeet zijn en nog nooit gewerkt hebben. Die gaan*

nadenken over wat ze willen, kwaliteiten zijn, stappen buiten de deur (...). Niet alleen betaald werk, kleinere stappen zijn ook mooi." (Projectleiding)

Uit sociaal isolement

Uit de interviews met professionals en deelnemers blijkt dat deelnemers door deelname aan TaalDoen uit hun (relatieve) sociale isolement van de eigen thuisomgeving komen, en dat dit een positieve invloed op hen heeft.

"Geen taal is geen contact. Dat heeft echt effect op mensen. Als je echt alleen zit, dan gaat dat wel echt op je psyche in werken. Mensen groeien daarin, dat is heel belangrijk. Uit een sociaal isolement komen." (Projectleiding)

"Wat leer je nou thuis? Buitenshuis leer je tenminste wat, je bent ook fysiek actief en dat is positief." (Deelnemer TaalDoen)

Door (beter) te kunnen communiceren met mensen in de buurt, en door warme contacten te leggen met andere deelnemers in de groep, groeit het sociaal netwerk van deelnemers.

"Mijn netwerk is een beetje groter geworden. Niet alleen bij directe collega's of klasgenoten maar ook mijn buren leren kennen. Ik voel me meer in contact gekomen." (Deelnemer TaalDoen)

"We zien de andere mensen uit de lessen nog, dat zijn vrienden. (...) We gaan ook bij elkaar op bezoek. We wonen dicht bij elkaar." (Deelnemer TaalDoen)

Taalverwerving

Alle professionals die wij spraken merkten dat het taalniveau van de deelnemers over het algemeen vooruit was gegaan, maar dat de verwachtingen ook hierbij niet te hoog moeten worden gesteld. Met uitzondering van de groep Eritrese jonge vrouwen, die bij aanvang al een hoger taalniveau hadden, verliep de vooruitgang in taal bij de meeste deelnemers langzaam en met kleine stapjes. Ook hierbij benadrukken de professionals dat een moeizame taalverwerving niet verwonderlijk is bij deze groep van vaak wat oudere, laagopgeleide en soms analfabete mensen.

"De praktische insteek die dit systeem heeft, dat is echt wel beter leren, makkelijker leren, fijner leren, maar het is wel heel basaal. Je hebt het over soms wat oudere mensen, met alle respect, die veel meegemaakt hebben. Hun hoofd zit al hartstikke vol met alles wat ze achter hebben moeten laten, daar moet dan een heel andere taal in." (Samenwerkingspartner)

"Als ik naar de ouderengroep kijk, daar ben ik al ruim een jaar mee bezig. Dan denk ik, wauw, wat gaat dit langzaam. Dat ligt ook aan de leeftijd. Die heb ik ook nog moeten leren hoe ze de aan- en uitknop op de computer moesten doen, (..) een map op orde houden, dat lukte ze al gewoon niet." (Taaldocent)

"De werkleiders en taalbuddy's op de taalstages merkten vooral dat er veel verschil zat in mate van taalverwerving tussen deelnemers. Waar bij de ene deelnemer de taal met sprongen vooruit leek te gaan, merkten ze bij de ander nauwelijks verschil tussen het begin en einde van het traject."

Zelfstandigheid

Professionals zijn het er over eens dat de deelnemers van TaalDoen, ook bij bescheiden vooruitgang in taal, belangrijke stappen maken in hun mate van zelfstandigheid. Door in de taalklas te oefenen met situaties die ze in het dagelijks leven meemaken, zoals naar de winkel gaan en contact opnemen met de huisarts, leren mensen dit soort activiteiten zelf te (durven) ondernemen.

"Mensen gaan wel zelfstandiger dingen doen. Je geeft ze handreikingen om zelf bij de supermarkt dingen gaan vragen. De bus pakken naar IKEA

en ook als ze vrij willen vragen aan de leidinggevende, of de school bellen van de kinderen om een afspraak te verzetten. We oefenen zo'n gesprek van tevoren, maar ik wil dat ze dat zelf doen. En dat is superleuk als dat dan lukt. (...) Ze kunnen niet schrijven, maar ze onthouden dat echt." (Taaldocent)

Behalve het oefenen van gesprekjes om met dagelijkse situaties om te leren gaan, leren deelnemers in de workshops met welke (ondersteunings)vragen ze bij welke organisaties terecht kunnen. Doordat er standaard een tolk aanwezig is tijdens de workshops, is de informatieoverdracht effectief en aangepast aan het perspectief van de deelnemers.

"Ze worden zelfstandiger. Vooral na de workshop. Die wordt volledig in de moedertaal gedaan. Dan worden dingen duidelijker. Er zijn zoveel organisaties die hen graag willen helpen en dan raken ze in de war met welke vraag ze naar welke organisatie ze moeten gaan. (...) Ik zie dat ze er blij van worden en tevreden zijn als ze weten bij wie ze voor wat moeten zijn." (Tolk)

Ook de deelnemers zelf zeggen dat zij dankzij hun deelname aan TaalDoen bijvoorbeeld hebben geleerd hoe ze zichzelf moeten presenteren en hoe ze moeten solliciteren. Onderstaand citaat van een deelnemer illustreert de praktische toepasbaarheid van de door TaalDoen ontwikkelde vaardigheden:

"Ik heb geleerd hoe het werkt met contracten. De regels hoe het werkt op werk, bellen met de telefoon, afspraken maken, ziekmelden. Dit kan ik gelijk toepassen." (Deelnemer TaalDoen)

Activering

Door de praktijkgerichte taalverwerving en praktische kennis over de maatschappij zien professionals dat deelnemers zekerder van zichzelf worden. Hierdoor voelen ze zich beter, bloeien ze op, en worden actiever.

"Cursisten die heel verlegen waren, niet uit hun woorden kwamen en onzeker waren omdat ze dachten dat ze het niet konden, die hebben wel echt een ontwikkeling door gemaakt." (Taaldocent)

"Het zijn mensen die van ver komen, letterlijk en figuurlijk. Waar ik zelf ook wel trots op ben, is dat mensen meer hun weg zijn gaan vinden. Dat merk je en dat zie je. Dat mensen meer ontspannen zijn, (...) meer zelfbewuster zijn geworden, meer in actie zijn gaan denken. Dat vind ik heel belangrijk. Je ziet ze vaak heel stil binnen komen, passief. Je ziet ze groeien en opbloeien. Dat vind ik mooi om te zien." (Projectleiding)

Deelnemers zeggen zelf ook dat ze tijdens het traject bewust zijn geworden van hun eigen kracht en hoe ze stappen kunnen zetten om hun persoonlijke doelen te bereiken. Onderstaande deelnemer beschrijft dat dit vooral belangrijk is voor mensen die lager opgeleid zijn:

"Toen ik was begonnen met het traject was ik erg bang. Ik was bang dat het moeilijk was en dat ik geen Nederlands kon. Ik wist niet waar ik moest werken. Maar met de tijd werd het makkelijker, het was niet zo moeilijk als ik had gedacht. Zonder traject wist ik het niet, ik had geen zelfvertrouwen. Ik wist niet hoe het hier was. Het is makkelijker voor mensen die hoger opgeleid zijn, die kunnen het zelf vinden. Maar voor mensen zoals ik vind het heel belangrijk om zo'n traject te doen. Ik zou het zeker aanraden." (Deelnemer TaalDoen)

Onderstaand citaat illustreert dat deelname aan TaalDoen, ook bij diegenen waarbij de taalverwerving heel moeizaam verloopt, tot activering heeft geleid:

"In [mijn geboorteland] ben ik niet naar school geweest. Hier heb ik veel geleerd, maar ook veel vergeten, door mijn leeftijd. Van tevoren wist ik dat ik niet zoveel ging leren, maar ik heb mijn best gedaan om mijn taal te verbeteren. Het was goed, ik heb geen spijt. Ik heb belangrijke dingen

geleerd. Ook mijn taal is beter geworden en ik heb meer informatie gekregen die ik nodig heb voor de toekomst als ik ergens anders ga werken. (...) Van tevoren had ik geen idee. Voor het traject was ik acht maanden thuis helemaal niks aan het doen. In het traject werd ik actief, dat was beter." (Deelnemer TaalDoen)

Ontwikkelen (Nederlandse) werknemersvaardigheden

Een belangrijk effect van met name de taalstages, is dat deelnemers hun (Nederlandse) werknemersvaardigheden ontwikkelen. Onderstaand citaat van een werkleider geeft aan dat ook de deelnemers waarbij de Nederlandse taal niet veel vordert, toch belangrijke en waardevolle werknemersvaardigheden opdoen.

"Een deelnemer vond het heel lastig. Gewoon op tijd aanwezig zijn et cetera. Heel snel, na een maand of twee, had hij het helemaal door. Hoe bel ik me af, hoe meld ik me ziek, hoe werken de pauzes. Hoe moet je werken in Nederland. Dat was hij echt aan het leren. Taal werd wel wat beter, maar onderaan de streep is het niet heel veel beter geworden. Hij heeft vooral zijn stappen gemaakt in het werken in Nederland. Hoe moet je hier werken. Een andere, heeft het allebei gedaan. Werken in Nederland, hoe werkt het, op tijd komen en afmelden. (...) En zijn taal is vergeleken met het begin echt stukken verbeterd." (Werkleider)

Deze werkleider is ook van mening dat de deelnemers zelf het meest geholpen zijn met het ontwikkelen van (Nederlandse) werknemersvaardigheden, en dat de taalverwerving juist door te werken in een Nederlandse taalomgeving vanzelf komt.

"Ik denk door het aanleren van de werknemersvaardigheden je mensen heel erg helpt. Ik denk dat dat aan het einde van de rit veel belangrijker is dan de taal. Als mensen mee moeten in Nederland door werken, leren ze de taal toch wel." (Werkleider)

(Voorbereiding) inburgeringsexamen

Bij de groep Eritrese vrouwen lag de focus sterker op taalverwerving met als doel om zodanig op niveau te komen, dat instroom in een beroepsopleiding mogelijk is. In hun TaalDoen programma zat geen taalstage. Het aan deze groep aangepaste TaalDoen traject werd door de deelnemers zelf als positief en nuttig ervaren.

"TaalDoen heeft mij geholpen bij de taal. De manier van lesgeven van de trainers heeft daarbij geholpen." (Deelnemer TaalDoen)

"Ik vind het traject enorm nuttig. Het heeft mij heel erg geholpen met mijn inburgering. Je leert de taal. (...) Mijn doel was om mijn inburgering af te ronden en mijn Nederlands te verbeteren. Ik heb bijna mijn doel behaald op één examen na. (...) Ik wil een opleiding volgen en werken, want je gaat niet voor altijd door hun ondersteuning rondkomen. Dat hoort ook niet." (Deelnemer TaalDoen)

De projectleiding is ten tijde van de afronding van het onderzoek in overleg met een ROC, om deze groep Eritrese jonge vrouwen op een warme manier over te dragen naar een vervolgopleiding.

4 Werking

In het vorige hoofdstuk bespraken we de resultaten die tot nu toe met het programma zijn behaald. In dit hoofdstuk beschrijven we welke zaken in het programma goed werken, welke punten nog verbeterd kunnen worden en wat de cruciale werkzame elementen zijn.

4.1. Wat werkt goed?

Tevredenheid over de taallessen

Deelnemers en betrokken organisaties waarderen de wijze waarop de taallessen zijn ingericht en worden gegeven. De taallessen van TaalDoen kenmerken zich door flexibiliteit en aansluiting bij de mogelijkheden en leefwereld van de deelnemers. Over het algemeen hebben taaldocenten bij TaalDoen naast docent, ook een rol als coach en begeleider. De groepen zijn relatief klein, waardoor het contact met de taaldocenten persoonlijk is en er goed kan worden afgestemd op de situatie en behoeften van de (groepen) deelnemers. Een deel van de deelnemers is of zal naar verwachting ontheven worden van de inburgeringsplicht. In de lessen aan deze deelnemers zijn de docenten gericht op het voorbereiden van de deelnemers op werk, en niet op het behalen van het examen. Grammatica is dan bijvoorbeeld geen onderdeel van de lesstof. Het gaat om praktisch gebruik en oefenen van taal.

> *"Deelnemers moeten vooral veel luisteren en zien. Ik laat bijvoorbeeld veel fragmenten en filmpjes zien. Ik laat ze veel zelf doen." (Taaldocent)*

De aanpak van de groep van Eritrese jonge vrouwen verschilt van die van de andere drie groepen. Anders dan bij de andere groepen bestaat de groep van Eritrese vrouwen uit jonge deelneemsters die graag een mbo-opleiding willen volgen. Hiervoor is een bepaald taalniveau een voorwaarde. Om aan die voorwaarde te voldoen zijn de taallessen van deze groep wel primair gericht op het behalen van specifieke examens. Deze deelneemsters hebben ook al taalonderwijs gevolgd en hebben een hoger niveau dan de deelnemers van de andere groepen. Waar de nadruk voor de oudere, analfabete deelnemers vooral op spreken ligt, wordt bij de Eritrese jonge vrouwen vooral ingezet op het lezen en schrijven. Hoewel de aanpak van deze groep vrouwen anders is dan de andere groepen, geldt ook hierbij dat er zo goed mogelijk wordt aangesloten bij de behoeften en mogelijkheden van de deelnemers. Het volgende citaat van een taaldocent illustreert het verschil in verwachtingen tussen de groepen:

> *"Het taalniveau is sowieso al hoger bij de meiden, maar ook de belevingswereld is heel anders. Die meiden willen echt een mbo-entreeopleiding gaan doen. Dat niveau moet hoger zijn. In de oudere groepen zitten mensen van wie ik mij afvraag of ze de inburgering gaan halen, want ze zijn zo laaggeletterd. Het is veel belangrijker dat zij goed leren spreken, dan dat ze volzinnen kunnen schrijven. Maar wel dat ze bij de dokter gewoon hun ding kunnen vertellen, in simpele kleine zinnetjes." (Taaldocent)*

Deelnemers zijn over het algemeen positief over de taallessen. Het instapniveau en de persoonlijke doelen van deelnemers zijn bepalend voor hoe deelnemers de taallessen ervaren.

> *"De manier van lesgeven is heel goed. Er is een gezegde in het Tigrinya die luidt als volgt: 'Als iemand je uitscheldt en je dat niet eens verstaat, dat het dan klinkt als een lied''. De docent is toegewijd en legt het zo goed uit als ze kan ze probeert het ons te laten begrijpen ook door middel van actie, bijvoorbeeld het laten zien van een bepaalde letter." (Deelnemer TaalDoen)*

Maar waar de een al tevreden is met het uitbreiden van de Nederlandse woordenschat, blijkt de ander er al aan toe te zijn om op een hoger niveau Nederlands te leren.

> *"Als je alleen op A1 blijf zitten dan kom je niet voorruit. Je kunt jezelf alleen verder ontwikkelen als je ook moeilijke dingen op een hoger niveau leert anders verveelt het. Het is goed dat de taaldocent kijkt naar het niveau van de mensen en hen op basis daar van les geeft." (Deelnemer TaalDoen)*

De verschillende niveaus binnen en tussen de groepen blijft echter altijd een aandachtspunt: ieder individu heeft andere behoeften, maar er is ook begrip dat de docent niet altijd direct hierop kan aansluiten:

> *"Ik snap het wel, dan wil ik sneller, maar de docent wacht op de anderen. De verschillende niveaus zijn lastig. Als ik kom wil ik graag iets moeilijks leren. Ik wil leren. De docenten zijn heel goed wel, ze beantwoorden altijd mijn vragen." (Deelnemer TaalDoen)*

Tot slot worden door deelnemers, maar ook door andere betrokkenen de ontspannen sfeer en gezelligheid bij de taallessen genoemd.

> *"Ik heb eens een dagje meegelopen daar, er hing een hele leuke sfeer, het was heel gezellig. Ik kon merken dat mensen er met veel plezier zijn. Ik denk dat dat de basis is, dat mensen met veel plezier kunnen leren en er met plezier naartoe gaan." (Samenwerkingspartner welzijnsinstelling)*

Workshops combinatie van kennis opdoen en zelf ervaren

Betrokken professionals en nagenoeg alle deelnemers zijn erg enthousiast over de workshops. Onderwerpen die aan bod komen tijdens de workshops zijn onder andere: de wet- en regelgeving, de Nederlandse arbeidsmarkt en financiële zelfredzaamheid. Daarnaast maken deelnemers kennis met het bedrijfsleven en het openbaar vervoer middels excursies. Naar eigen zeggen hebben de workshops deelnemers geholpen om te begrijpen hoe het er in Nederland aan toegaat.

> *"In Nederland is het goed georganiseerd, de workshops hebben duidelijk gemaakt hoe de grondwet en de regels zijn in Nederland. Hoe belastingen werken, bij de gemeente, waar kun je heen als je problemen hebt met woningen? We praten vooral over werk. In de workshop kregen we het advies dat zelfstandig werken goed is, want dan kom je los van de uitkering bij de gemeente." (Deelnemer TaalDoen)*

Een enkeling benadrukt dat vooral het 'er op uit' gaan is, wat de meerwaarde is van de workshops. Het in de praktijk zien en meemaken hoe het 'werkt' in de Nederland, is beter dan om er alleen over te horen.

> *"Ik vind de excursies beter dan gewoon zitten in de klas. Je ziet wat er écht gebeurt op de werkvloer. Heel het proces van begin tot einde. We gingen naar Tilburg en leerden hoe het openbaar vervoer werkt. De workshops zijn beter door excursies die we hebben gedaan." (Deelnemer TaalDoen)*

Meerdere deelnemers benadrukken de meerwaarde van een tolk tijdens de workshops. De aanwezigheid van een tolk zorgt er voor dat termen of informatie verduidelijkt kan worden en dat deelnemers vragen kunnen stellen.

> *"Bij de workshops hadden we natuurlijk [naam tolk] die voor ons tolkte, dat was fijn want soms als je iets niet begrijpt zeg je gewoon ja, want dan voel ik me bezwaard. Nu kon ik het vragen aan de Tigrinya tolk en sommige termen die ik niet snapte kon zij uitleggen." (Deelnemer TaalDoen)*

Maar de tolk fungeert niet alleen als 'vertaler' richting de deelnemers. De tolk levert ook een bijdrage aan (de invulling van) het programma, om er samen met de trainer voor te zorgen dat de informatie en methodieken optimaal aansluiten bij de doelgroep.

"Ik kan niet zelfstandig de training geven, maar ik ben wel meer dan tolk. Ik doe niet alleen direct vertalen, maar ik mag ook meedenken en mijn eigen input geven. De Eritrese cultuur ken ik goed dus dan zeg ik hoe de trainers onderwerpen kunnen aanpassen. Als ik zie dat de communicatie niet goed loopt tussen de deelnemers en docenten of anderen actoren, dan kan ik daar tussen zitten. Religie is bijvoorbeeld een gevoelig onderwerp, hoe maak je dingen bespreekbaar voor Eritreeërs, etc." (Tolk)

De activerende manier van werken in de workshops – waarbij deelnemers telkens worden uitgedaagd om na te denken over hoe zij zich tot een bepaald onderwerp verhouden – maakt hen tot slot ook bewust van hun eigen rol en mogelijkheden.

"Als je les hebt, moet je je ook focussen [...], dan is er niks wat je niet kunt bereiken. Je praat jezelf aan dat de taal ontzettend moeilijk is en niet haalbaar is. Als er een familie is in je omgeving die al wat langer in Nederland woont en je vraagt diegene of die de lesstof met jou wil herhalen dan is er niks onmogelijk." (Deelnemer TaalDoen)

Motivatie deelnemers is groot

Over het algemeen hebben de betrokken professionals de indruk dat de deelnemers in de taallessen en workshops gemotiveerd, enthousiast en leergierig zijn. Men merkt dat hoe meer de materie aansluit bij de interesses, behoeften en het belang van de deelnemers, hoe groter de motivatie. Een taaldocent merkt bijvoorbeeld dat deelnemers geïnteresseerder zijn in het leren en oefenen van praktische, op werk gerichte zaken, dan in leren over de verschillende feestdagen die er in Nederland zijn. Het programma is er dan ook op gericht om zo goed mogelijk bij de behoeften en belangen van deelnemers aan te sluiten.

"Uitgangspunt voor trainingen en taallessen is "belang motiveert". Dat lijkt ons een goede manier om in te spelen op de motivatie die er toch al is." (Medewerker WSD)

In de praktijk merken sommige betrokkenen wel dat er momenten zijn waarop deelnemers wat vermoeider en minder geconcentreerd zijn. Dit zou bijvoorbeeld te maken kunnen hebben met het feit dat sommige deelnemers het programma als erg vol ervaren. Ook zaken die spelen in hun privéleven, zoals gezinshereniging, hebben invloed op de motivatie. Ook gezondheidsproblemen kunnen parten spelen.

"Ik was soms afwezig vanwege mijn gezondheid. Ik kreeg medicijnen. Soms had ik enorme hoofdpijn en dan bleef ik thuis." (Deelnemer TaalDoen)

In een van de twee gemeenten is deelname aan TaalDoen verplicht (vanuit de Participatiewet). Waar nodig wordt de klantmanager ingeschakeld om eventuele afwezigheid te bespreken. Naar eigen zeggen is dit middel niet vaak ingezet, omdat bij de intake al duidelijk wordt of men gemotiveerd is om deel te nemen aan het programma. Als dit echt niet het geval is, dan wordt een aanbod gedaan wat beter past bij de behoefte.

Compacte samenwerking

Er is veel contact tussen de bij TaalDoen betrokken partijen. De professionals van de verschillende partijen weten elkaar ook buiten standaard overlegmomenten goed te vinden. De samenwerking wordt door de verschillende partijen als zeer goed ervaren.

"Een keer in de zoveel tijd hebben we een bijeenkomst met klantmanagers, gemeente, [welzijnsinstelling], en docenten, zodat we alles doorspreken. Dan bespreken we iedereen. De lijntjes zijn er. Bij urgentie dan bel je even." (Taaldocent)

"Ik vind de samenwerking heel positief. [De trajectconsulent] is op klantniveau betrokken. Zij geeft signalen aan ons door. Andersom ook, dat verloopt heel goed. Ook met [de trainer] van de workshops, daar zijn we

een aantal keer aanwezig geweest. (...) Iedereen is heel betrokken, dus de samenwerking liep goed." (Samenwerkingspartner)

Door het frequente contact tussen de verschillende professionals binnen TaalDoen blijft de situatie en voortgang van individuele deelnemers goed in beeld, en worden specifieke behoeften en vragen vanuit de deelnemers blootgelegd. Bepaalde vragen of behoeften die bij een hele groep spelen kunnen ook in één of meerdere onderdelen geadresseerd worden. Het onderstaande voorbeeld illustreert hoe dit in de praktijk gaat:

"De trainer [van de workshops] en taaldocenten overleggen vaak over waar ze mee bezig zijn, zodat ze elkaar aan kunnen vullen. In de workshops werd het bijvoorbeeld duidelijk toen het over naar de dokter gaan ging, dat [deelnemers] hun lichaamsdelen niet wisten te benoemen. Dat werd gecommuniceerd naar de taaldocent. Die vergrootte hun woordenschat [op dat vlak]. De keer daarop in de workshops werd weer besproken hoe je naar de dokter gaat." (Medewerker WSD)

Binnen TaalDoen is er op alle niveaus veel betrokkenheid van de professionals bij de deelnemers. Door de kleinschaligheid kennen deelnemers en professionals elkaar. Eventuele signalen met betrekking tot de situatie van deelnemers kunnen dan ook vanuit verschillende perspectieven worden opgemerkt. Door de nauwe samenwerking tussen de verschillende interne en externe partijen kunnen deze signalen ook effectief worden omgezet naar vervolgacties, indien nodig.

Als het gaat om individuele begeleiding van deelnemers binnen het TaalDoen traject, hebben de trajectconsulenten de regierol. Ze zijn verantwoordelijk voor het in beeld houden en informeren van deelnemers gedurende het traject, en hebben een grote rol bij het plaatsen van deelnemers bij taalstages. Ze vormen de verbinding tussen de verschillende partijen, en zijn aanspreekpunt voor de gemeente via de klantmanagers. De klantmanagers worden door de trajectconsulenten op de hoogte gehouden van de vorderingen van de deelnemers, of als er vanuit de gemeente iets ondernomen moet worden. Bij zaken als evaluatie aan het einde van het traject of als er problemen zijn bij het traject, vindt er een gezamenlijk gesprek plaats met de deelnemer, de trajectconsulent en de klantmanager. Klantmanagers zijn tevreden over de rolverdeling zoals die er nu is. Doordat de trajectconsulent de regierol binnen het traject uitvoert, kunnen veel problemen van deelnemers efficiënter worden aangepakt, dan als alles bij hen terecht zou komen.

"Ik denk dat de trajectconsulent ook wel veel brandjes blust voor ons. Iets kan dreigen te escaleren, en als wij daar zelf bij betrokken zijn, zijn we daar veel tijd mee kwijt. Een trajectconsulent kan dat de-escaleren of een brandje blussen. Zij zorgen er aan de voorkant wel voor dat dat proces snel glad getrokken wordt of opgeschaald naar ons." (Klantmanager)

De trajectconsulenten bespreken regelmatig de voortgang met de deelnemers. Hierbij maken ze ook vaak gebruik van een tolk. Volgens de trajectconsulenten is dit in veel gevallen nodig om voldoende diepgaand met een deelnemer te spreken over zijn of haar ontwikkeling. Volgens de trajectconsulenten is er nog wel verbetering mogelijk in de monitoring van de voortgang van de deelnemers. Deze zou meer gestandaardiseerd kunnen worden. Hoewel er wel een formeel evaluatieformulier bestaat, blijken er geen duidelijke afspraken over het invullen hiervan gemaakt te zijn met de verschillende medewerkers die met de deelnemers werken.

Inzet extra begeleiding

Bij de start van TaalDoen bleek dat er behoefte was aan de mogelijkheid om extra individuele, cultuur-sensitieve, psychosociale ondersteuning in te zetten. De betrokken professionals hadden het idee dat zij niet altijd zicht hadden op de leefsituatie van de deelnemers, terwijl deze wel een rol speelt bij het succesvol doorlopen van het programma. Daarom zijn toen de Yalla!Coaches geïntroduceerd. Dit zijn getrainde medewerkers met eenzelfde culturele achtergrond

als de deelnemers. Door een grotere kennis van de achtergrond en leefwereld van de deelnemers kunnen Yalla!Coaches gerichter met deelnemers praten, en ontstaat sneller wederzijds begrip en vertrouwen.

"Je hebt sneller vertrouwen en dingen worden sneller geaccepteerd." (Projectleiding)

"Yalla!Coaches weten veel beter wat er speelt en kunnen beter achter informatie komen. Ze zijn effectiever in de begeleiding. Soms heb je het idee dat je losse flodders aan het schieten bent, een Yalla!Coach die kan echt raken." (Projectleider TaalDoen)

In de praktijk kunnen Yalla!Coaches eventuele belemmeringen die deelnemers ervaren in beeld brengen en in sommige gevallen ook helpen oplossen. Een van de Yalla!Coaches is daarnaast tolk bij de workshops. Zoals gezegd geeft zij ook advies aan de trainers, zodat zij nog aan kunnen sluiten bij de leefwereld en leerbehoefte van de deelnemers.

"Een paar weken terug was er Pasen. Toen heeft de taaldocent gebeld dat de Eritrese deelnemers vrij wilden hebben, toen vroeg ze mij om advies. Als het om cultuur gaat dan adviseer ik de docenten en trainers ook. Dan voelen de deelnemers zich begrepen en thuis." (Tolk/Yalla!Coach)

Een deel van de deelnemers (de Eritrese jonge vrouwengroep) krijgt aanvullende begeleiding van Osperon. De begeleiding is gericht op het structureren van het dagelijks leven en het aldus vergroten van de zelfredzaamheid. Deelnemers waarderen het dat er is voorzien in praktische en sociale ondersteuning, of dit nu binnen of buiten het bestek van TaalDoen is.

"Er is iemand bij de WSD die je helpt als je bijvoorbeeld in Den Bosch je wilt aanmelden voor een niveau 1 opleiding dan helpen ze je. Er is ook extra ondersteuning voor KNM daar maak ik gebruik van. Als je bepaalde tekortkomingen hebt dan kun je daarvoor hulp vragen, nu heb ik iemand die me daarbij helpt. Ik heb een begeleider van Osperon die mij helpt als ik vragen heb over mijn post, dan komt ze bij mij thuis. Als je hulp nodig hebt bij je gezinshereniging dan helpt Osperon je ook daarbij." (Deelnemer TaalDoen)

Kortom, de individuele begeleiding, inclusief vroegtijdige signalering van belemmering en opvolging hiervan zijn goed georganiseerd en lijken goed te verlopen.

4.2. Wat kan beter?

(Gevarieerd) aanbod aan taalstages

Een veelgehoord geluid van betrokken professionals en organisaties bij TaalDoen is dat er verbeteringen bij het onderdeel taalstage van TaalDoen gemaakt kunnen worden. De verbeterpunten liggen op diverse terreinen.

Ten eerste is het van belang dat de werkplekken voldoende mogelijkheden voor Nederlandstalige interactie bieden, met collega's en/of klanten. Dit is nu niet altijd het geval. Hiervoor worden door deelnemers diverse redenen genoemd. Voor deelnemers die nog heel weinig Nederlands spreken, is het lastig om te begrijpen wat er gezegd wordt en deel te nemen aan gesprekjes.

"Het doel was dat we met onze collega's gingen praten, maar ik kon geen Nederlands dus ik kon ook niet met mijn collega's praten, maar het werk vond ik prima. Ik had een taalbuddy, ze herhaalde de stof uit de boeken waar ik les vanuit had gekregen. De taalbuddy kon het mij niet in het Tigrinya uitleggen, dus het was handen en voeten werk." (Deelnemer TaalDoen).

Een bepaald minimum niveau van taal is noodzakelijk om überhaupt te kunnen communiceren. Daarnaast hebben diverse deelnemers (voornamelijk degenen

die stage lopen in het Groen) aangegeven dat er tijdens de stage niet altijd tijd of gelegenheid is om Nederlands te spreken.

> *"Taalstage bij het groen is helemaal niks, iedereen doet gewoon z'n werk, je hebt weinig contact met collega's. Er was officieel een taalbuddy, maar we kregen maar kort de tijd, en ook tijdens de pauze, en dan heb je geen zin, dan wil je gewoon even rusten." (Deelnemer TaalDoen)*

Een taalbuddy bevestigt dat het druk kan zijn op het werk en voegt toe dat dit afhankelijk is van het seizoen.

> *"Als het buiten warm is, dan is er geen kans om met de taalkaarten te werken. Dan is het namelijk drukker en kunnen we er niet voor gaan zitten. Maar we zijn creatief hoor, dan doen we het op de werkplek zelf, met de telefoon in de hand dingen laten zien en uitleggen. Daar creëren we dan wel een rustmomentje voor." (Taalbuddy)*

Niet alle deelnemers vinden het overigens bezwaarlijk dat in de stage minder mogelijkheden zijn om te oefenen met het spreken van Nederlands. Zij zien de stage vooral als een manier om werk(ervaring) op te doen. Onderstaande deelnemer noemt een tweede punt van verbetering dat door deelnemers en een deel van de geïnterviewde professionals is genoemd als het gaat om de taalstages: de taalstage heeft meestal geen relatie met het werkveld of de sector waarin deelnemers graag in de toekomst willen werken.

> *"Ik vond de taalstage goed, ik kende dat werk al want ik ben daarmee opgegroeid en je hebt er ook geen opleiding voor nodig. Je kunt het werk doen zonder de taal te beheersen. Het is wel zo dat je op die taalstage niet veel leert over beroepen en dingen die je nodig hebt voor de toekomst." (Deelnemer TaalDoen)*

Deelnemers vinden het belangrijk dat zij tijdens de taalstage iets kunnen leren over beroepen waarin zij geïnteresseerd zijn. In dat opzicht sluiten de taalstages vaak niet aan bij de interesses en mogelijkheden van de deelnemers. Betrokken professionals merkten met name bij de groep Syrische mannelijke deelnemers dat zij liever stage in een andere werkomgeving hadden willen lopen, vaak in de sector waarin zijzelf werkervaring hebben in het land van herkomst. Dit beeld wordt bevestigd in de interviews.

> *"Ik heb gezegd dat ik ergens stage wil lopen als [beroep], want daar heb ik ervaring mee maar dat mocht niet dus ik moest naar het Groen. Ik heb 25 jaar ervaring ik wilde dat gewoon blijven doen, ik ben daar goed in." (Deelnemer TaalDoen)*

> *"Voor de stage had ik geen keuze, en ik leerde ook niks in het groen. Ik heb geprobeerd zelf werk te zoeken, ik wil in een restaurant werken of een groot bedrijf met collega's, maar altijd vinden ze mijn Nederlands te slecht. Als ik de tijd die ik nu in het Groen heb gewerkt, in een restaurant of kapper had kunnen stoppen, dan had ik de kans om dit soort werk in de toekomst te kunnen doen." (Deelnemer TaalDoen)*

Bovenstaande citaten laten zien dat deelnemers de taalstage zien als *tussenstap* naar het uitoefenen van het eigen beroep, of de oriëntatie op een nieuw beroep. Dit geldt met name voor de groep Syrische mannen, die volgens betrokken professionals moeite blijken te hebben met de lagere status van werken in de groenvoorziening in Syrië. De werkleiders en taalbuddy's op de taalstages schatten de motivatie en vooruitgang van deelnemers dan ook wisselend in, afhankelijk van of de deelnemer voor die stage had gekozen of niet.

> *"Het is echt afhankelijk van de motivatie van de stagiaires wat voor resultaten ze boeken, er zit groot verschil in." (Werkleider taalstage)*

Werkleiders en buddy's geven aan dat zij er sterk de voorkeur aan geven dat deelnemers bewust en positief voor de taalstage kiezen, om te voorkómen dat er een gebrek aan motivatie is of ontstaat:

> *"Ik zou liever willen vermijden dat mensen verplicht op een plek worden gezet, dat geeft veel frustratie en niet het gewenste resultaat. Als ze op een passende plek zaten hadden ze misschien allemaal succesvol kunnen afronden en beter Nederlands gekund." (Werkleider)*

Ook klantmanagers en de beleidsmedewerker van de gemeenten signaleren dat de taalstages niet altijd goed aansluiten bij de behoeften en wensen van de deelnemers. Zij benoemen daarnaast dat een gevarieerder aanbod aan taalstages – bijvoorbeeld in (krapte-beroepen) in de zorg, horeca, schoonmaak, etc. het programma TaalDoen geschikter zou maken voor een bredere doelgroep, met name vrouwen.

> *"Het zou mooi zijn als er ook taalstages mogelijk zijn speciaal voor vrouwen, bijvoorbeeld met kinderopvang en eventueel extra begeleiding. Het Groen spreekt vrouwen niet aan." (Beleidsmedewerker gemeente)*

De projectmanagers van TaalDoen zijn zich bewust van de vraag om een breder en diverser aanbod in taalstages te bieden. Volgens hen is het echter een bewuste keuze om reguliere werkgevers niet al vanaf het begin te betrekken, maar taalstages juist veelal binnen de eigen organisatie te organiseren. Zij vinden het belangrijk dat de taalstages als een veilige plek worden ervaren, waar deelnemers door vallen en opstaan zowel aan hun taalvaardigheid, als hun werknemersvaardigheden kunnen werken. De taalstage is volgens hen niet zozeer ontwikkeld om werkervaring op te doen in een specifieke sector, als opstapje naar een (betaalde) functie in diezelfde sector, maar als oefenruimte voor het functioneren binnen een Nederlandstalige werksetting. Hiervoor is begrip voor de situatie en doelen van de deelnemers, en inzet bij de andere medewerkers op de werkvloer nodig. Dit is moeilijker in een reguliere setting te organiseren, dan binnen WSD.

> *"De taalstages zijn voor een tijdelijke periode. Gemeenten vragen wel: kan het niet wat sneller regulier, op andere plekken? Maar wij zien dat taalstages, waar fouten gemaakt kunnen worden, belangrijk zijn. Als het direct regulier is, dan gaat het mis, want de reguliere setting is daar niet op toegerust." (Manager werkacademie)*

Organisatie van de taalstage op de werkvloer

Een van de pijlers van de taalstage is dat dat de deelnemers die stage lopen boventallig zijn, dat wil zeggen dat zij geen 'productietarget' hebben en zich vooral kunnen toeleggen op het spreken van de taal en het opdoen van werknemersvaardigheden. Toch lijkt het erop dat hierover verschillende beelden bestaan, zoals blijkt uit onderstaand citaat.

> *"Ze moeten af van het sprookje dat het extra handen oplevert op de werkvloer, het kost handen! Ik krijg te horen dat ik er een paar handjes bijkrijg, maar zo werkt het niet, het kost heel veel en het levert niets op. Als ik drie mensen aan het werk heb [deelnemers TaalDoen], dan is het niet zo dat er drie mensen aan het werk zijn. Zij doen nog niet eens wat één persoon doet. Dat kan ik een trajectconsulent niet uitgelegd krijgen. Ze [deelnemers] zijn zo met de taal bezig dat het werktempo zo laag is dat we werkkracht verliezen. Ik heb ook gewoon niet genoeg geschikte mensen die als taalbuddy kunnen fungeren." (Werkleider)*

Werkleiders benadrukken dat hun werknemers mensen met een arbeidsbeperking zijn, en dat het voor sommigen te zwaar is om, naast de reguliere taken, te fungeren als buddy. Daarnaast merken de werkleiders op de werkvloer op dat sommige taalbuddy's ondanks de training, niet goed toegerust zijn voor hun taak.

"Ik vind ook dat de cursus niet goed is gegaan. De dingen die aan bod kwamen waren prima, maar er miste praktijk. Er had een ervaren taalbuddy uit eigen ervaring moeten komen vertellen. De mensen die begonnen als taalbuddy hadden absoluut geen idee wat hen te wachten stond." (Werkleider)

Werkleiders zouden het goed vinden als er alternatieven geboden zouden worden, als zou blijken dat er onvoldoende geschikte medewerkers op de werkvloer zijn, die als buddy kunnen fungeren. Bijvoorbeeld dat er externe buddy's kunnen worden ingezet, of dat er een tolk beschikbaar is op de werkvloer. Werkleiders pleitten er ook voor dat het leren over, en aanleren van werknemersvaardigheden (meer) in andere onderdelen van het programma TaalDoen aan bod komt. Er gaat nu veel tijd (van de werkleiders) naar het begeleiden van deelnemers bij het op een correcte manier ziekmelden, of vrij vragen. Die tijd gaat ten koste van de tijd die aan taal kan worden besteed, aldus de werkleiders.

"De energie van iedereen is naar de werknemersvaardigheden aspecten gegaan, dat is geen verloren energie, want ze moeten ook dat ook leren, maar als je dit traject inzet als TaalDoen echt voor de taal te leren, dan ga je in het begin heel wat energie verspillen aan andere dingen die ook naar de taal zouden kunnen gaan. Dus als er betere lessen waren in die werknemersvaardigheden vanuit workshops konden wij meer op taal zitten." (Werkleider)

Ook de trainers die de workshops geven, zien een meerwaarde in een intensievere koppeling tussen de workshops en de taalstage.

"Ook voor het coachen op de werkvloer als je ziet dat een bepaalde aanpak in de training heel goed werkt, maar op het werk diegene niet zo wordt benaderd dan kun je die tip geven aan die werkleider van probeer het op deze manier want in de training werkt het erg goed." (Trainer)

Enkele taalbuddy's hebben tot slot de suggestie gedaan dat er voor hen meer materialen beschikbaar komen om met de deelnemers Nederlands te kunnen oefenen.

"Wij krijgen taalkaarten per bedrijf. Dus wij hebben taalkaarten over het groen, zoals bomen, planten, onkruid, etc. Maar, dat is te beperkt. Voor de mensen die bij het Goed werken, zijn er meer verschillende taalkaarten en woorden. Ik zou graag meer taalkaarten willen, die algemener zijn. Ik heb bijvoorbeeld al doorgegeven dat ik graag kleurkaarten zou willen. Nu doen we dat maar zelf, aan de hand van de bloemetjes. Maar dat zou echt handig zijn. Het is toch de bedoeling dat ze Nederlands leren, niet alleen maar het groen onderwerp. Dus graag ook taalkaarten over bv familie, ooms, tantes etc. Of over woorden als boven, beneden, achter, etc." (Taalbuddy)

Doorstroom na de stage

Diverse deelnemers hebben benoemd dat zij in een taalstage kunnen laten zien wat ze kunnen en dat dit hen mogelijk verder helpt om te gaan werken (bij het bedrijf van de taalstage).

"Stage is erg belangrijk, tijdens stage kunnen ze zien of ik goed ben of niet. Het gaat niet alleen over taal, ook of ik op tijd ben, of ik ervaring heb, stage is weerspiegeling voor de toekomst. Stage wordt ook gezien als werkervaring, dat zien ze ook later bij stages." (Deelnemer TaalDoen)

"Als ik een goede stage krijg, en mijn baas ziet dat ik mijn best doe, dan heb ik kans om een contract te krijgen." (Deelnemer TaalDoen)

De gemeenten constateren dat veel deelnemers na afronding van de taalstage weliswaar met behulp van de trajectconsulent een baan vinden, maar dat dit vaak met loonkostensubsidie is (bij, of via WSD). De gemeenten zouden graag willen dat meer deelnemers regulier aan het werk gaan en dat het instrument loonkostensubsidie minder wordt ingezet. Naar verwachting zal dit niet voor

iedereen haalbaar zijn, maar gemeenten verwachten dat bij meer focus op regulier werk, er wel winst te behalen valt.

Netwerk verbreden

Tot slot pleitten de samenwerkingspartners en de gemeenten dat bij TaalDoen in de toekomst nog meer gebruik wordt gemaakt van expertise en ervaring van lokale (betrokken) organisaties. Zo zou WSD voor de uitvoering van de workshops meer gebruik kunnen maken van de expertise van (samenwerkings) organisaties op het terrein van bijvoorbeeld gezondheidszorg (bv voorlichting), het ondersteunen van deelnemers bij het opbouwen van een sociaal netwerk in de gemeente, etc. Zaken als fietslessen zouden door andere partijen uitgevoerd kunnen worden. Voor deze verbreding van het netwerk is het noodzakelijk dat WSD bekender wordt in de gemeente. In samenwerking met partners zouden ook meer diverse werkgevers benaderd kunnen worden waar deelnemers in de toekomst stage zouden kunnen lopen. Op die manier zou tegemoet gekomen kunnen worden aan de wens om taalstages in meerdere sectoren aan te (kunnen) bieden.

4.3. Werkzame elementen

De uitkomsten van de interviews geven een beeld van de onderdelen uit het programma die het meest lijken bij te dragen aan de resultaten en die daarmee cruciaal zijn voor de verdere ontwikkeling en uitvoering van TaalDoen. We zetten ze op een rijtje.

Integraal programma

Deelnemers aan het programma TaalDoen werken tegelijkertijd aan het leren (toepassen van) de taal, oriënteren zich op (arbeids)participatie en doen vaardigheden op die zij daarbij nodig hebben.

Betrokkenen constateren dat het een meerwaarde heeft om deze zaken *tezamen* aan te bieden. De onderdelen versterken elkaar en zetten mensen in de 'actiestand' (zie ook hieronder activering en versterken eigen kracht). Hiermee komt het programma tegemoet aan kritiek dat op zichzelf staande taallessen, of arbeidstoeleidingstrajecten onvoldoende aansluiten bij zowel de leefwereld, als de vragen en behoeften die statushouders hebben bij he opbouwen van een nieuw bestaan in Nederland.

> *"Taallessen, taalstages en workshop, heeft echt wel effect. Supermooi om te zien, echt een meerwaarde om op verschillende aspecten in te zetten. Verschillende leefgebieden, niet eilandjes vormen, maar krachten samen bundelen en zorgen dat iemand gaat participeren op meerdere vlakken." (Trajectconsulent)*

Taallessen afgestemd op doelperspectief

Bij TaalDoen wordt weliswaar gewerkt met een beproefde taalmethode, maar de taaldocenten krijgen en nemen de ruimte om de taallessen goed te laten aansluiten de groep. Het gaat daarbij niet alleen om het taalniveau als zodanig, maar ook over het te behalen doel van de taallessen. Zoals we hebben laten zien, staat bij een deel van de deelnemers het behalen van het inburgeringsexamen voorop. De docenten bereiden de deelnemers in de lessen hier op voor. Voor een ander deel van de groep is het behalen van het inburgeringsexamen op dit moment niet haalbaar. Bij deze deelnemers wordt ingezet op de verwerving van (spreek)taal, die men kan gebruiken bij (het vinden van) werk. Taaldocenten benadrukken dat het juist bij deze groep belangrijk is dat de lesstof gericht is op de praktijk en het oefenen.

> *"Dat is de insteek van TaalDoen: aansluiten bij dingen die leven in de groep. Mensen leren makkelijker als het hen ook interesseert en als het een thema is waar ze mee bezig zijn." (Taaldocent)*

Uit de interviews kwam naar voren dat een bepaalde mate van homogeniteit – wat betreft taalniveau, maar ook leeftijd, levensfase, gender en herkomstgroep – bijdraagt aan de effectiviteit van de taallessen. Door de homogeniteit in (twee van) de groepen, wat betreft taal en cultuur, kunnen de deelnemers elkaar

goed helpen. Een taaldocent merkte dat bijvoorbeeld bij de groep mannelijke deelnemers met een Syrische achtergrond:

> *"Het was een hechte groep, het hielp wel dat ze homogeen waren. Ze leren sneller omdat ze het elkaar uit gingen leggen. Bij analfabeten is dat de makkelijkste manier." (Taaldocent)*

Daarnaast is ook belangrijk dat de taaldocenten oog hebben voor verschillen in niveau *binnen* de groepen. Zij spelen hierop in door individuele aandacht en eventuele extra opdrachten. Een eventuele vaste assistent in de klas zou naar eigen zeggen nog meer differentiatie (rekening houden met verschillen tussen deelnemers) mogelijk maken.

Combinatie van leren en doen

In de taallessen, maar vooral in de workshops wordt volledig ingezet op ervaringsleren. Daarbij leren deelnemers door zelf dingen te ervaren. Niet alleen in het klaslokaal, maar bijvoorbeeld ook tijdens excursies naar werkplekken, of kennismakingen met vertegenwoordigers van belangrijke instanties, zoals de gemeente of woningcorporatie. Maar ook zeer alledaagse zaken worden in en met de groep in de praktijk geoefend.

> *"We gaan nu naar buiten en we gaan naar de bakker en bestel maar een brood. Heel concreet een taal leren, dat is voor deze groep belangrijk." (Beleidsmedewerker gemeente)*

Net als de taaldocenten geven de trainers aan veel vrijheid te hebben in de invulling van hun onderdeel, waardoor ze de inhoud makkelijk aan kunnen passen aan behoeften die er op dat moment bij de deelnemers leven.

> *"Er is een bepaalde basis, maar wij werken heel vraaggericht en we hebben die vrijheid dus we kijken per groep wat er nodig is." (Trainer)*

Dit wordt bevestigd door de deelnemers, die aangeven dat zij in de workshops veel hebben geleerd en veel te weten zijn gekomen over leven in Nederland.

> *"Voor mij zijn workshops de beste dingen die ik heb gedaan, de thema's zijn heel goed want daar heb ik mee te maken, dat heb ik nodig in de praktijk. Dat is voor mij belangrijk." (Deelnemer TaalDoen)*

De leerervaring wordt niet alleen versterkt doordat deelnemers het zelf doen, maar ook doordat in de workshops (achteraf) wordt gereflecteerd op de eigen ervaringen.

Activering en versterken van eigen kracht

De taallessen en de workshops worden gekenmerkt door een groepsgewijze aanpak op basis van gelijkwaardigheid en een positieve sfeer. Gelijkwaardigheid wordt bijvoorbeeld vergroot doordat trainers zelf ook persoonlijke dingen delen en interesse tonen voor de cultuur van de deelnemers. De docenten en trainers zijn in (de voorbereidingen van) hun bijeenkomsten bewust bezig met de vraag hoe zij deelnemers zo actief mogelijk kunnen betrekken bij de inhoud. Hiervoor noemen zij twee redenen. Enerzijds om deze inhoud beter te laten aansluiten bij de deelnemers. Anderzijds om deelnemers in de 'actiestand' te krijgen, zodat zij meer eigen initiatief tonen en meer grip krijgen op hun leven.

> *"Wij organiseren ook een netwerkbijeenkomst waar mensen zelf mensen uitnodigen die voor hun belangrijk zijn, dan proberen we duidelijk maken hoe belangrijk een netwerk is voor je sociale leven maar ook je loopbaan. Buurmannen komen wel eens of collega's. Die doen dan even mee in de workshops en ze moeten zelf een programma verzinnen om hun netwerk een leuke middag te bezorgen. Ik heb al een keer dansles gehad bijvoorbeeld dat is waar wij als Werkacademie echt voor staan, dat je een ander inspraak geeft op de inhoud van de training en dat ze daar zelf ook regie over kunnen hebben. Je moet dat als trainer wel heel erg stimuleren,*

want zij zijn dat niet gewend om proactief te zijn en initiatief te nemen." (Trainer)

"Als je initiatief nemen stimuleert vanaf het begin, dan gaan ze dat langzaamaan doen. Het is wel erg belangrijk in een land als Nederland, daar wordt wel van je verwacht dat je zelf initiatief neemt." (Trainer)

Dat op een activerende wijze wordt lesgegeven, wordt bevestigd door sommige deelnemers, die vertellen dat zij niet alleen kennis hebben opgedaan, maar ook (zelf)vertrouwen en zicht op de eigen mogelijkheden om zich verder te ontwikkelen in Nederland.

"X [trainer] heeft een heel unieke manier van lesgeven, zodat jij het begrijpt en ook herinnert. Ze herhaalt de stof ook de volgende keer alsof ze les geeft aan een kind, maar dan echt op een goede manier. Ook stimuleert ze je om uit te zoeken wie je bent en wat je wilt en helpt je daarbij. Eén van de thema's is "je toekomst". Dat gaat over wie je bent en wat je wilt, en wat je moet doen als iets niet lukt, zodat je niet de hoopt opgeeft. Ze heeft ons geleerd dat je eerst iets voelt, dus je emotie, dan een gedachte hebt en dat dan de uitvoering daarvan volgt. Hierdoor kun je jezelf ontwikkelen." (Deelnemer TaalDoen)

Door bewust te werken aan empowerment, ontwikkelen de deelnemers vaardigheden en zelfvertrouwen, kortom, zaken die hen helpen bij het opbouwen van een leven in Nederland.

Inzet van tolk als (cultureel) vertaler

De inzet van een tolk draagt bij aan een beter verloop, onderling begrip en opbrengsten van de workshops. Bij de workshops zijn tolken aanwezig. Deelnemers benoemen dat het fijn is dat de tolk zaken (extra) kan uitleggen.

"Alles wat ik wilde leren vroeg ik tijdens de workshops. De tolk was erg behulpzaam, want hoe goed de docent [trainer] het ook uitlegt, als je er niks van begrijpt dan het dat geen zin. Als wij iets niet begrepen dan lichtte de tolk het toe, zo begrepen we ook dat er belangrijke onderwerpen werden besproken." (Deelnemer TaalDoen)

Het gaat niet alleen om het letterlijk vertalen van wat er gezegd wordt; de tolk treedt op als co-trainer en werkt samen met de trainer bij de voorbereiding van de workshops.

"Wij gebruiken wel vaak een tolk, die is heel essentieel vind ik. Omdat zij de cultuur goed kennen kunnen zij ook een brug slaan naar de deelnemers. De tolken geven ons ook tips hoe je bepaalde onderwerpen het beste kunt neerzetten in welk perspectief." (Trainer workshops)

Deze specifieke kenmerken van TaalDoen zijn voor een belangrijk deel verantwoordelijk voor de behaalde resultaten. Dit geldt ook voor betrokkenheid van de professionals bij de deelnemers.

COLOFON

Opdrachtgever	Gemeenten Boxtel en Best
Financier	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Auteur	Drs. Marjan de Gruijter Jolanda Asmorendjo, MSc. Ruth Yohannes, MSc.
Met medewerking van	Emma Zwerus, MSc.
Omslag foto	Mohammed Sayid Hassan is na een training met stage bij PostNL aan de slag gegaan.
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut, Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
http://www.verwey-jonker.nl.

ISBN 978-94-6409-044-4

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2020.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.